A marxizmus-leninizmus filozófiája

A. SEPTULIN

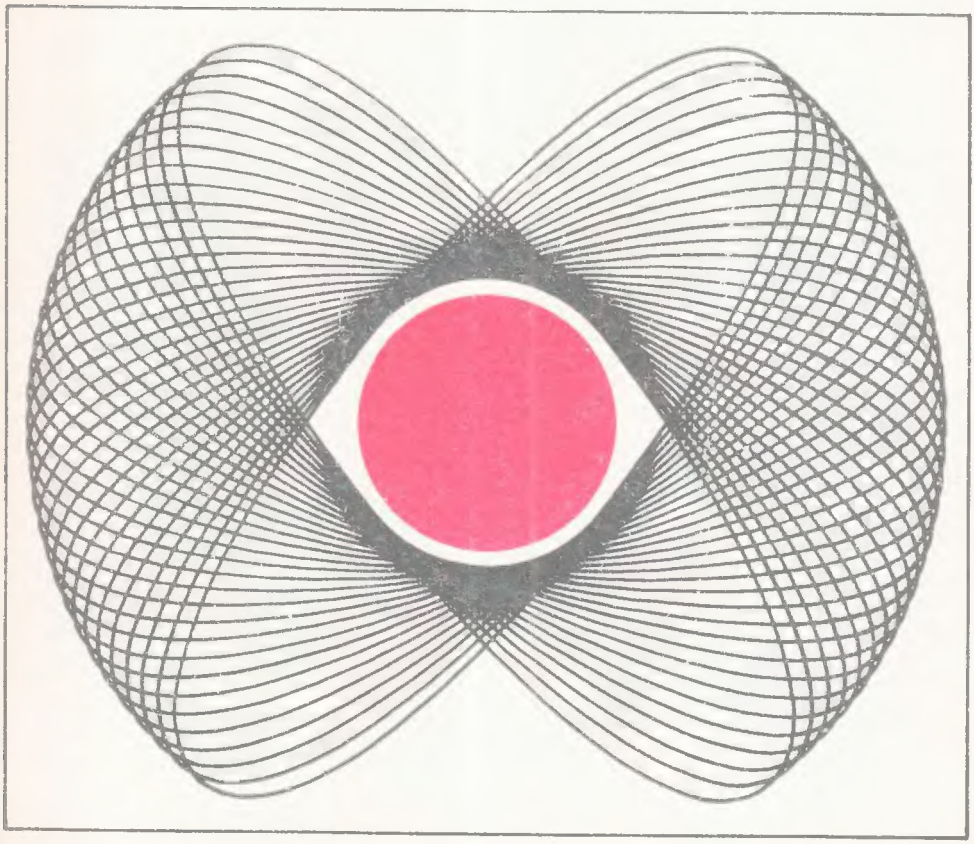

A SEPTULIN

A MARXIZMUS – LENINIZMUS FILOZÓFIÁJA

Tankönyv

Alekszandr Septulin

A MARXIZMUS–LENINIZMUS FILOZÓFIÁJA

Tankönyv

HARMADIK KIADÁS

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ · 1976

A mű eredeti címe;

ФИЛОСОФИЯ МАРКСИЗМА—ЛЕНИНИЗМА

Издательство политической литературы
Москва 1970

Fordította:

CSIBRA ISTVÁN

Szerkesztette:

MERUK VILMOS

I. fejezet

A FILOZÓFIA ÉS SZEREPE A TÁRSADALOMBAN

Mielőtt a marxista filozófiát kifejtenénk, tisztáznunk kell, mi a filozófia, miben különbözik a többi társadalmi tudatformától, milyen funkciókat kell betöltenie.

1. §. A FILOZÓFIA MINT VILÁGNÉZET

1. A világnézet fogalma

A filozófia a világra vonatkozó nézetek összessége. Ezzel azonban még nem mondtuk meg megkülönböztető sajátosságát. A társadalomban ugyanis a filozófiai nézeteken kívül sok más nézet is létezik. Miben különböznek hát a filozófiai nézetek a nem filozófiaiaktól, például a természettudományosaktól?

A konkrét természet- és társadalomtudományok tartalma a valóság valamely külön területének, folyamatának törvényszerűségeit tükrözi. Például a fizika a testek helyváltoztatásával, a molekulák, az „elemi" részecskék mozgásával stb. összefüggő jelenségeket tanulmányozza; a biológia az élő természet jelenségeit; a közgazdaságtan az anyagi javak termelése, elosztása és fogyasztása során az emberek között kialakuló viszonyokat; a pedagógia az emberek nevelését és oktatását stb. A filozófiai nézetek viszont nem a valóság valamely területére, nem a világ egy valamely részére vonatkoznak,

hanem az egész világot felölelik, a benne létező összes jelenségeket.

A filozófia tehát *arra hivatott, hogy kidolgozza az egész világra vonatkozó nézetek rendszerét, egységes értelmezését adja a világban végbemenő összes folyamatoknak, vagyis az emberek világnézete legyen.*

2. A filozófia alapkérdése. Materializmus és idealizmus

A filozófia az anyag és a tudat, a természet és a szellem viszonyának kérdését tanulmányozza, eldönti, hogy melyik az elsődleges és melyik a másodlagos. Az anyag és a tudat viszonyának kérdése alapvető a filozófiában. E kérdés ilyen vagy olyan megoldása meghatározza az összes többi filozófiai kérdés vizsgálatát.

Más tudományokban nem találkozunk semmi hasonlóval: azoknak ugyanis nem feladatuk az anyag és tudat viszonyának elemzése. Tárgyukat egyetlen síkban: a jelenségek tulajdonságai tanulmányozásának síkjában vizsgálják. Még a pszichikai jelenségekkel foglalkozó tudományok is az anyaginak és az eszmeinek a szembeállításától függetlenül vizsgálják tárgyukat.

Attól függően, hogyan döntik el az anyag és a tudat viszonyának kérdését, a filozófusok két nagy táborra oszlanak, materialistákra és idealistákra.

A materialisták úgy vélik, hogy az anyag elsődleges a tudathoz képest és minden létező alapját jelenti. A tudat pedig másodlagos, az anyag megfelelő feltételek mellett megjelenő sajátossága. A materialisták közé tartozó Démokritosz ókori görög filozófus például úgy vélte, hogy az atomok alkotják a világ alapját; Spinoza, XVII. századi holland filozófus, a gondolkodást az anyag elidegeníthetetlen sajátosságának, attributumának nyilvánította; Diderot, XVIII. századi francia filozófus, azt állította, hogy a természet a tudattól függetlenül létezik stb.

A materialistákkal ellentétben, az idealisták a szellemit: a tudatot, a gondolkodást, az eszmét nyilvánítják elsődleges-

nek, meghatározónak. Véleményük szerint az anyag a szellemnek, a tudatnak a származéka, létezési formája.

Az idealisták egyetértenek abban, hogy a szellemi elv a világ alapja, ennek értelmezésében azonban eltérnek egymástól. Egyesek úgy vélik, hogy a szellemi elv, amely a világ valamennyi jelenségét meghatározza, az emberi tudat, érzetek, észleletek, képzetek formájában, egyszóval, valamely szubjektív tevékenység formájában létezik. Ezeket szubjektív idealistáknak nevezzük. Mások ezt a szellemit a senkihez nem tartozó, úgynevezett abszolút tudat, szellem, tiszta eszme stb. formájában tüntetik fel. Ezek az objektív idealisták.

A szubjektív idealizmus képviselője például Fichte, XVIII. századi német filozófus, aki az embert környező valóságot a szubjektum alkotó tevékenysége, valamely „Én" öntudata következményének nyilvánította. Az objektív idealizmus képviselőjeként megemlíthetjük Platón ókori görög filozófust, aki szerint a reális, valóságos világot az ideális lényegek (ideák) alkotják, az érzéki dolgok pedig ezen ideák tökéletlen kópiái, amelyek úgy jönnek létre, hogy valamely idea egyesül a megformálatlan, nemlétben leledző anyaggal.

3. A filozófiai dualizmus

A világ összes jelenségét az anyagból kiindulva magyarázó materialisták tanítása és a létezőt a szellemi tevékenységből, a tudatból levezető idealisták tanítása egyaránt monista (a monizmus a görög *monosz* — egy — szóból származik), mert egységes meghatározó princípium, egységes alapelv a tanításaik alapja.

Vannak azonban olyan filozófusok is, akik nem egy alapelvet, hanem kettőt — anyagit és eszmeit — tesznek meg a világ alapjává. Ez a két princípium nézetük szerint teljesen önállóan, egymástól függetlenül létezik. Egyik az anyagi dolgok, a fizikai világ létrejöttét határozza meg, másik a szellemi világét. Ezt a tanítást dualistának nevezik (a latin *duo* — kettő — szóból).

A dualista tanítás tipikus képviselője Descartes, XVII. szá-